

КАМАРАД ДЖЕБРАЙЛОВ

АЗЕРБАЙДЖАН ССР. Ахмедия Джебраиллов — Шекин районун Н. Нариманов атыг колхозунга кээп турар почтанын хей кезини бо кижиге адрестейн. Джебраиллов биле кады дамыдажып чордан эштери, оон салым-чолун сонкургаан кижилер чагаалары бижи, оон ажал-херээн айтыр-ган, алаа калыктыла кузэн болур.

Дайын эрткенден бээр дөртөн чыл чедип турар-даа болза, бүгү болушкуннар ут-тундурбаан, карака олчаан көстүп келир. Француз партизанынын хевин ол карака огу дег камгалар, чүгө байырдаа үезинде мида-хааа кедер. Ол шүптү чүвени алаа сагымдырып турар. 1942 чылдын чайынында Северск Дюна хевини эринге бир тулушкун үезинде ааа балылаткаш, тут-турган. Оон соонда—Дахау болгаш өске-даа өлүм лагерьлеринге ол чыткан.

Дээр дээр оралдажышкынар түнел бербээн. Туулудан ырак эвесе сөөгү коңдаларын оон француз партизанын хостал алган. Джебраиллов шаа мичаар француз уаураанышкын шимчээшкын кирижикчирини одурууче кирген. Көөт-рутер чазылаар. Фашистерин адыг-күжүн болгаш шериг техниканы чок кы-лыры, «жы» туалар, Германияже сурдур-ген фашистерин француз хамаатыларын

хостаары дээр хей талаамы ажалдарын олар кылып чорууп турганар. Джебраил-лов бо чергелиг дыка хей операцияларын кылган. Француз өнүктүрү оон Камарад Джебраиллов деп алаар турган. Совет дайынчыны маадырлыг чоруун француз ту-руне демдеген, хей шаанналарын алаа тыгмыкан.

Дайын соонда төрөн сууру Охутче эеп келеш. Нариманов атыг колхозка агро-ном болуп ажалдай берген. Партизанын дайынчы медалдарына куш-ажыгыч ша-наалар — Куш-ажылаан Кызыл Түк бол-ган Октябрь Революцияны орденер база немешкен. Чагыс чер чурттугалары оон чангыс эвес уааа кээз Совет депутатына сонгаан.

Дайыннар-биле демисел үезинде төрт-түтүн найырачы чыдар эркен түдүм улам ханылаан. Француз партизанын боттарынын дайынчы өнүгүчө Шекинче бижи, орта кээп туралар. Ахмедия Джебраилловтун болу Париже баып. Уаураанышкынны уауручүзү Жак Дюкло-биле ужурашкан.

ЧУРУКТА: Жак Дюкло биле Ахмедия Джебраиллов (1975 чылда тыгтырган чу-рук).

СЭТА-нын фотохрониказы.

Амыдыралдың совет хевири

ӨӨРҮП ЧЕТТИРИИШКИН СӨСТЕРИ

Дуза эргежок чутула апар-ган кайды-бир таварында кижиге хары кижик сөткүл-сөткүл ханызын дуза кыргузуп, арга-сүме кадып келген таварыдалар амыды-ралга бо-ла таваржыр. Эске кижинин чагай сөткүлүнүн ачымында, сүмези-биле тускай мергежил, эртем-билгил чедип, мергежилдин бедилди ап, ха-рын-даа эки чапчыларга өө-рөтүп ап болур сен. Огород ажалында дузалажы кааптар, уруг карактажылар... дээр кайдыг дуза турбаалы. Блан-гы кээз суурга дуза катчып, демнежи кылыр чүвеле хей.

Дайынчыга азы ду-залыкчыга өөрүп четти-ришкыны сөстөрүн чон мурунга амыдалар ким сөт-лексөөс боор. Оуу чогуу ка-чаар дамчыта экил, кайдыг эрга-биле? Кострома областын Макарев районуун Илан суурун чурттакчылары ча-гыс чер чурттугалары өөрүп четтиришкыны сөстөрүн иле-редирини эпитг эрга-хевирин тып алган. Суурун Культура бажынына оон бээр «Чагай

сөткүлүн кээзээр» бо-ла эртер апарган. «Родина» ко-локта партия организаци-он секретарынын ораакчылы Валентина Изюмова Игро-на бажыны бо херектин эге-лекчин болган. Тус черини школазына ол хей чылдарда ажаллаан, мичаагаш суурун чурттакчылары— оон өөрөн-чирери азы оларын ала-нези. Чагыс чер чурттугалары оон биче сөткүлүн, кижилерге амынгангыр, кичингеллини билер. Бодунун аажы-чаны мындай болгаш— хензиг чүв-ге безин сен» дуза каткан кижилерин утпа деп кыйгырт оон амыдаларын принци-по болган. «Чагай сөткүлүн кээзээрлини» тургустунга-даа кыл.

Баштаймыкыг кеежени ор-ганизастаи эртерини бети-нде, В. И. Игромова Куль-тура бажыныны анык ак-тив-биле итлы сууру кезип, оларын салым-чолунга ба-лат-тымас кайды-бир исти эр-тиртып каан киж бар бе дээр-ли айтырып, бар болза, оон

дугайын чугаалап азы бижи-бээр чурттакчыларын ди-лэп. Суурун уугу чурттакчы-лары—сезен чыгы хире киж оо айтырымгы харылаарына килекелиг киришкен. Шериг алабын эртерин турар оол-дардан-даа, колхозтун стипен-диаттары — студенттерден-даа чагаалар келген. Ол ча-гаалар бот-тианыгыр уураа чүд киржикчилерини сөскаа күрестени элзи каш литер-тура-музыкалыг композиция-ларын тургузарына үлэтин ма-териал болган. Оон алгаш көөрге, суурун барык шүптү чурттакчылары амыдаларына эвез эвес ажалгыт, бажыныг чүүлери өскөлөргө кылган болуп турар. Ол чүүлдер ут-тундурбаан. «Чагай сөткүлүн кээзээрлини» соонда, Илан чурттакчылары бот-тарынын, чагыс чер чурт-тугаларын дугайында хей-ле эки чүүлери бижи алганнар, бот-боттарына хандуука у-гаткан.

В. ПАШИН, СЭТА-нын корр. Кострома.

ЧАЙГЫ ҮЕДЕ

Өөрөнчирлерин, куш-ажыгы чайгы дыштанылажы кийин түдүк: алаа ой-миллош школачылар кирип турар. Бүдүрүлгө черлеринге болгаш организациаларга өөрөнчир-лерин боттарынын эзулуг ду-залыкчылары кылдыр уткан. Мергежилди шиягыдып алы-рыны болгаш хамааты биш-кан чоруут ол кичээлери өөрөнчирлерин бүдүрүлгө бригадаларында, куш-ажыл-отраларда, школарын иш ажал-агыларында болуп ту-рар. Ол кичээлери куш-ажылды коллективтик кичээл-дери деп адаа алган.

Ажылдын аныкмы болгаш колхозчу таракчыларын ты-лентип салгыны бестээрин-ге школа үлэтин чутула ро-лоа ойнап турар. Оон чижэ-тери дык хей. Чижэ, Бело-руссия ССР-нин Гродно рай-онунда «Индур» совхозтун хей ажалчылары чайгы үеде ш-лээн ап болур. Оларын өө-рө-диге-бүдүрүлгө комбинатта-рынын 250 сургууларга солаа. Олар малчыларын тускай мергежилдерини шиягыдып ал-ганнар. Сүт саалажы болгаш малдын немелде деңизин школачылар чүгө эвезектеп эвез, харын-даа улам көнү-деткен.

Смоленск областа тус че-рини школа-интернатын өө-рөнчирлерин СЭП-нин ХП сөзлэни аттыг совхозта ма-шина-биче инек саалажыны операторлары болуп ажалдап туралар.

Молдавиянын Ружикин суурун школачылары Бело-руссиянын болгаш Смоленск-нин школачыларында дулак чок ажалдап, куш-ажыгы ки-чээлдерге мергежилди шиягы-дып ап турар. Мурыкчы мал-чыларынын — лагидыкчылар-нын ажал кичээлдеринге олар куш-ажыл кичээлдеринге амы-даларды кайгамчык эки шко-лазын доозуп турар.

Калинин областын «Гаубо-кое» совхозунда школачылар кээз ажал-агыг техникалык сөптөр талазы-биле тускай мергежилдерин чедип ап ту-рар. Сургуулар улам эки ажалдап, мергежилдерин че-диншкын шиягыдып азын дээр, совхозтун уаурулганы оларын-биле керээлери ча-ган. Дюна областа «Горюш-ский» совхозтун дирекцияны өөрөнчирлер-биле илгид ке-рээлери оларын чайгы дыш-танылажыны үезинде баа-чарган. Уугу салгалын дур-жугаан аныктар шиягы-дып ап турар.

(СЭТА).

САНИТАР БИЛИГЛЕРИНИ ТӨВҮ

Тывалар — Төп Азияда бу-рунку чон. Амыдыралдыг ха-дык-берге байдалында база медицина дузаа чок чоруктан тыва араатар каражаап чо-раан.

Уугу Октябрьин ачында тываларын амыдыралы үлэ-ани-биле өскөрүлгөн. Билангы сөөгү бо чыларын дургу-аанда уугу чаартылгалар бол-ган: амыдырал-турталганын байдалдары өзүлээр. Куль-туразын үлэ-дезини бир көсүк херечини — калык кам-галанын көгүлдүлэ-болур.

Медицина пунктуу ажалда-вайы турар чангыс-даа кээз Совет Тывада чок. Билангы республиканы Санитар-чыры-дышкын бажыны — эмчилер-ни, илгелдег дузалажыны, гитена болгаш санитар би-лиглерини калбак пропаган-дазын үлэ-дезини бир тө-вү болу берген. Ол черин ажалы 1956 чылда эгелээн. Санитар-чырыдышкын бажы-нын тургузукчуларынын бирээзи—санитар эмчил Петр Алексеевич Черкашин. Эне-не эге бажы мындай болган: «Би-лиг» ниятиеллиг медицина секциязын ажалган. Оон со-ставына республиканын эң дээр эмчилер Василий Нико-лаевич Пудов, Татьяна Нико-лаевна Кожекина, Галина Ивановна Федорович олар кир-ген.

1957 чылда типография ар-газы-биле Санитар-чырыдыш-кын бажыны 56500 экзепилер 16 дептерин, 17 муа экзепилер хуудустарын парлап үндүргөн. Бечен чылдарын ол үезинде Санитар-чырыдышкын бажы-нынын ажалына РСФСР-

ниң алдарлыг эмчил, калык камгалалынын теринин В. Н. Пудов кужун, энергияын үн-дүрүп турган.

Санитар-чырыдышкын бажы-нынын ажал-чорудуга калбарган. «Билиг» ниятиели-нин кеежигүнери — медицина ажалдакчылары калык камга-лалыны таламына хей санит-ар дикцияларын республика-нын ажалы шиягыдып чы-чуп турар. Хей санитг хуудус-тар, дептерлер, плакаттар, фо-то-делгелдер, өнүгүг диапо-зитивтер Санитар-чырыдыш-кын бажыныга кээп турар. Калык камгалалынын дуга-йында материалдар республи-канын солунгарыга докта-мал үнүп турар.

Санитар-чырыдышкын бажы-нына школарын өө-рө-диге албан черлерини бол-

ЧУРУМЧУТСА

Чоокта чаа «Тувинская правда» болгаш «Шы» со-дунгарга Тыванын хөдөөлөргө база аржаан сугдарыга кан-чаар кирил зинкериныг сүме-ли республиканы Санитар-чырыдышкын бажынынын кол элчизи Г. Прокопиди би-жээн. Эмчил сүмези яам, бүрү курорттарга, аржаан-нарже дыштанылгаларга ажы-тае болгаш чыгыш-биле бот-тон чонун кайгыныс онза ажы-тыг мичаралар-биле бүткен. Дус-Халге дыштанып кордун. Билда эчинемишан дыштаны-рына таарымчалыг байдалы тургаскан. Ажы-чел болгаш өске-даа бараан-биле хан-дырлааган эки, Култура-мас-галыг ажалдарын доктаамал кордуп турары көсүк.

Билдаажок сөткүлүмге хо-мидыг чандык чүдүдү ай-тыккадым. Дыштанып келген-нерин калдыктар араалап, хөдөөлөр дээр келир. Олар орай дүүнөгө чедир агыжыг, эл-бөрүне шаяттыктып турар. Хал кидынына майынныг кээп дыштанып туралар са-нигарыг байдалдыг таарымчалыг кеежигүнери дешир, шия-савадарын, боттары арткыры каан биле, Халдун үнелге куртарын, малажын шүкүр-дөп, боду бүткөп экиг төгө-лөп туралар хей. Черле ык-ша хүнчү бодол куртатп ко-рулар. Биле шимчыл чыга-ны кымыл, нити чиримчи ту-дарымын таймалыр ажалын дыштанылгаларга чуртса деп күрөдиг мен.

Питдэка-биле келгендерден алыска, боттарын күрөдиг, биле дыштанып хүнчүлө кел-ди чок хей чордур. Оларга кемечил столовнык база туралар болза артык эвес. Чүгө дээр, бо бүгү дышта-нылгаларга таарымчалыг бол-гай.

ЧУДАК, Барык-Хемчик район.

Эртен неделянын субботаа Кызыл хоорайга школачыларга хепте болгаш эр-херекселер садарынын базары болган.

«Детский мир» магазинин мурунга кы-гырмыларгы чурчуркын дегеп аска. Алаа садып алыкчылар хей-биле кириш-кен.

Алаа баштай уругаларын келер хепте-рини көргүзүлгөн болган. Кара-хүрен өнүгү форманын кырында аккыр фарук кеткен бичин уруг үнүп келгеш, чадыгыг үзүп

столадун кырын дургаар кылаштан эртип, чаа хепти улуска көргүстү. Оон соонда оларга форманы кеткен оол үнүп келген. Дараазында спортчу кеткен оол келди. Уругаарын кедип үнүп, көргүскен хепте-рини калдыг хевир-байдалын садыгыг уруг микророн дамчытыр тайылбырлаан.

ЧУРУКТА: Кызылга болган школа-чылар базарынын үезинде уругаларын хептерин көргүзүп турары.

О. ОХЕМЧИКТИН фотолары.

СЕМИРИИ — КАДЫКШЫЛГА

Кимны кадык киж дээрлэ? Алаа харыны медицина эр-теми берген. Кижини мага-бодууну / бүгү тургузугалар: нерв, чүрек-дамыр, чем хайыл-дырар черлер оруктары бол-гаш өске-даа кезектер бот-боттарына дүүшөк, чангыс аай деминг ажалдаар ужу-руг. Канды-бир чылдагаан-ын уржуулан ол оруктарга болгаш организмга үрүк-те-лишкни болгаш болушкун тыгтыр болза, азырынг тып-тып эгелээн ол.

Аарыгы тывалары бээр чылдаганнар-ла хей. Ол дээрге бажыга, ажалга, са-дыг черлерини таваргы бээр таарымча чок байдалар, кы-дыканышкын, шимчегир эвес амыдыралын хевир биче ол ышкы-ей-тавында, таар-ымчалыг кылдыр кеминемей баар чоруктар.

Кымга-даа билингир, аш-чөм кижиге албан херек. Ма-га-ботту таарымчалыг кылдыр алырынга, чурттарынга бол-

гаш ажалдаарына херек бо-лоттар. үс-чар, үлгөсөдарт, микрореметилер, витаминер, өске-даа бүдүмелдер аш-чөм биле кижиге келер. Билангы-даа болза амыдыралга херек бо-байр сагыттымай баар чо-руктар-эвези эвес.

Амгы үс-чаданын кижизини ажал-чорудугаа хуи келген тудум улам автоматтыктып, медицинастаттыгып турар. Чамдыкта куш-дамыр шим-чээшкын бодун хуи дургузун-да чүгө бажыг биле атобос доктар чер аразынга, ажал-даар черге чедир аай-дедар чыгуурлар турар биле. Билангы-даа болза кеминемей эртелеп кеежэе, кедир ажалга куш-дамыр шимчээшкын хуи са-нында үндүрүп чороан бурчуг өбөлөөлөрүн чыдып калбайн турар. Далгадан болган чиг-ир-боова ажалдаан аш-чөм

Эмчил сүмези

өг-бүлө бүрүзүндө көндүзүн. Чигиралг болгаш далгааныг аш-чөм аймаан хөлү эртер чеме ажалдаанында чамдык хей аарыларын тыптып ту-рары холбашкан. Семириин кадыкка аймаалды болуп ту-рары ол.

Эмин эртер чоон мата-боттут 40 харыг херээжне кижик эмгелгес келген. Сөөгү чылдарда оон деңизини мы-рынал 20 килограмм немешкен. Ол чигиралг далга холулак-тыг чеме ынак турган, ажал-ды — бухгалар, сандайга ора хүнээр, шимчээшкын чок. Ты-ныштаар, баш дескинер апар-ганын эмчиге чугаалаан, эр-тен чылын хан бажышкын үлгүдүн, ал болуп турган. Эм-чил дүрген дузааы оон ты-ны алган.

База бир кижиге келген. Оон кылштарыннын азы аажок, моюн, сегел ишти катканш. Тыпарынч каланын сүргел, артында дааштыг, деңиктен хаваан, арын улай-улай чо-туула-ла орап. Нияти мага-

бодуну шаг-шынч чогуу, чү-рөзүн шала хирелг апарган-ны эмчиге чугаалап ораган. Ийи-чү квартал кедир кылаш-та шываастаан, тыпшы че-дишпейт бээр. Эмин эртер семис хирезинде чөм чыпир хөтчөк. Оон чугаалап олу-рары-биле алырга, «стола» ка-дайынын салган чөмчир арыл-дыр шаап-ла орап». Билангы-гир, хирин ээзи апаргандаа —аараан.

Аш-чөмге өй-тавында бол-баска, кадыкка айылдыг. Се-мириин — эрте кырымы-дыр. Арып алыр азын эмчиге ту-мешпейн, бодуну-биле чыр-мын кызырып, туруп бээр, тынз чок үнүп база болур. Билангыг кижиге бүрүз мага-лодун экилел чорудугаа ха-рымысалдыг болот. Шынар-лыг аш-чөмге өй-тавында ажаллап, куш-дамыр шим-чээшкын доктаамал чорулар болза эки.

П. БОСЕНКО, Тыва АССР-нин алдарыг эмчили.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АВГУСТ 15-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00—8.45 — Эртенги гимнастика. 8.45 — Уулус чо-гаалдыгалары. 9.40 — «Бил-дигир-даа болза, бузуречиг эвез». 10.40—«Люди и дельфи-ны». Уран-чечен үш сериялыг телефилмдин бириг филми-шини. 11.50—11.55 — Телем-дээр.

14.15 — Телемдээр. 14.35—Документалдыг телефилмдер. 15.25 — Бистиг корреспондент-терини чугаалап турлар. 16.00 — Коштер замчыз—школачылар. 16.40— Бүгүлө-стадион. 17.10 — Мультифильм-дини-биле 18—23. Кызылга 22—23 гразус чылымы.

Хатты дүргени секундада 5—10 метр чедер.

Бөгүн республикага болгаш Кызылга булуттар, ак чы-таалар агаар болур. Агарын температурасы республикага ниятлыг-биле 18—23. Кызылга 22—23 гразус чылымы.

Август 15-ТЕ «ПИОНЕР»: «Чертёнок» 10.20, 11.50, «Василий Бус-лаев» 13.20, «Танисор диско» (2 сериялыг) 15.00, 17.50, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Преждевре-менное лето» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактар-да.

«ВОСТОК»: Хоту быт ми-нистром» 15.00, «Король дуги-гей» (2 сериялыг) 16.50, 19.30 шактарда.

«МИР»: КБ: «Калина крас-ная» 18.20, 20.20 шактарда.

«ЛЕТНИЙ»: «Прерия» 15.00, 17.00, 19.00 шактарда.

Редатор В. С. ШАРАВИН.

ӨӨРЕНИРИНЧЕ ЧАЛАП ТУР

8 болгаш 10 класстарны дооскан аныктары Красноярск хоорайны №1 ортумак профтехучилищези өөренириче чалап тур.

Красноярскин «Хундула-дин Демээ» орансиг суаю тузууну заводкаа ажалдаар токарларын, саынг програм-ма башкарылгыг станоктар-нын операторлары (оолдар болгаш чүгүлдер) хол-биле электринг база газыг кай-накчыларын, чартык автомат-тыг болгаш автоматтыг кай-накчыларын

(оолдар болгаш уруларын), автомобил сепээр слесарылар-ны (оолдарын), демирден кыл-дыган суднолар конструктор-чылар мастерлерин, хол-биле электин кайнажыкын кылы-мо мастерин (оолдарын) кая-нар машинистин (эр болгаш хөдөөжөп колновашкыны), судноларын электин слесары-ларын (оолдарын) белеткен твтар.

Красноярскин хамааты ужуз чүл эргелегини ажал-даар ужуз чүл аппараттары-ны электиг дери-херек-селдерин сепээр электиг ме-

ханиктерин (оолдар болгаш кыстарын), ужуз чүл аппа-раттарын сепээр слесарылар-ны (оолдарын), ужуз чүл аппараттарын агрегаттарын сепээр слесарыларын (оолдар-ын) белеткээр.

Харылаанын бүдүрүлгө-тех-никтиг Красноярск край эрге-лениге хоорайлар аразынын телефон харылаанын теле-фонистерин (уруларын) бе-леткээр.

Өөрөдигези доозулган сөд-лүндө ортумак профтехучили-щени дооскан дугайында дипло-мдарын тыспыр. Ол диплом

Уламчылары-биле Свердловскин инженер-педагог ин-ститудунче, корабль түдүчүн институтунче, замааты ужуз чүл, халылаа институтунче, ужуз чүлүн техниктиг учи-лишчилеринге өөрдүн чорулар.

Документилерин почта дам-чытыр чорудуу азы боттары көзээр. Училишенин адрези: Красноярск хоорай, Октябрь №141. Училишенин черде №5, 6 трамвайларын. №54 автобустарын «Сибмонтажа-томатика» деп автобустар, трамвайлар доктар черге че-дир ажаллар. Электропоезд биле «Первомайская» деп электропоезд доктар черге чедер.

Училишени «Эки» болгаш «Кончуг эки» демектериг доосканнарын өөрдигезин

УКИНОВ

АВГУСТ 15-ТЕ «ПИОНЕР»: «Чертёнок» 10.20, 11.50, «Василий Бус-лаев» 13.20, «Танисор диско» (2 сериялыг) 15.00, 17.50, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Преждевре-менное лето» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактар-да.

«ВОСТОК»: Хоту быт ми-нистром» 15.00, «Король дуги-гей» (2 сериялыг) 16.50, 19.30 шактарда.

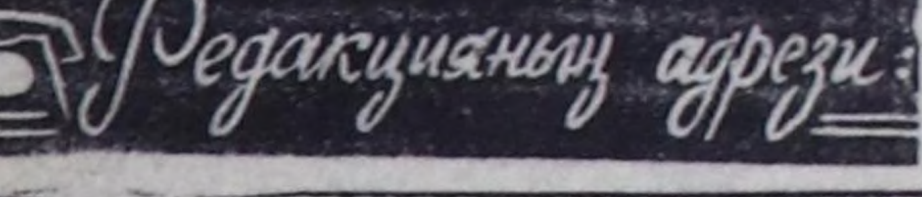
«МИР»: КБ: «Калина крас-ная» 18.20, 20.20 шактарда.

«ЛЕТНИЙ»: «Прерия» 15.00, 17.00, 19.00 шактарда.

ЭШТЕР НОМЧУКУЛАР!

1985 чылда «Шынга» чагыдылган эгелээн.

Чагыдылганы «Союзпечать» организациялары, харылзаа салбырлары, парлаганың хөй-ни-и-ти-чи тарадыкчылары хүлээп алыр.

667000 Кызыл. Шетиникин болгаш Крайченко кудумчузу бажы. №3 Телефоннары: редакторун 2-24-63, редакторун ораакчыларын 2-35-24, 2-23-54, харымсалгалыг секретарынын 2-23-35 секретариатын 2-23-35, партияг ажалы оо болган улетур килдистерин 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузу килдистерин 2-37-13, чага килдизини 2-41-27, информация килдизини 2-20-60, култура килдизини 2-23-54, кээз ажал-агыг килдизини 2-21-47, корректорларын 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45, солун келбей барганга 2-32-75 телефонче доктар.

Солун пелелда 6 катар үнөр.

Чагы №2024.

